Lietas Nr. C27156314
Lietas arhīva Nr. CA-0773-16/11

SPRIEDUMS
Latvijas Republikas vārdā

Rīgā, 2016.gada 23.martā

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija šādā sastāvā:
tiesas sēdes priekšsēdētāja Dzintra Balta
tiesneses Inta Jēkabsone un Daiga Vilsone,
ar sekretāri Inesi Petroviču,
piedaloties prasītāja pārstāvei advokāta palīdzei Laumai Balodei, atbildētājas pārstāvim /pers. D/,
izskatīja atklātā tiesas sēdē civillietu /pers. E/ prasībā pret Latvijas valsti Tieslietu ministrijas personā par morālā kaitējuma atlīdzināšanu, kurā ierosināta apelācijas tiesvedība pamatojoties uz /pers. E/ un Tieslietu ministrijas apelācijas sūdzībām par Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2015.gada 13.oktobra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] /pers. E/ (turpmāk – prasītājs) 2014.gada 20.jūnijā cēlis prasību pret Latvijas valsti Tieslietu ministrijas personā (turpmāk – atbildētāja), kurā pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 92.pantu un Civillikuma 1635.pantu, lūdzis piedzīt morālā kaitējuma atlīdzību 11000 *euro* un visus tiesāšanās izdevumus.

[2] Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2015.gada 13.oktobra spriedumu prasība apmierināta daļēji, piedzenot no atbildētājas par labu prasītājam morālā kaitējuma atlīdzību 3000 *euro*. Spriedums pamatots ar tālāk norādītajiem motīviem.

[2.1] Tiesa konstatējusi, ka lietā nav strīda par faktiskajiem apstākļiem, tas ir:

2004.gada 5.martā Rīgas pilsētas Galvenās policijas pārvaldes Kriminālpolicijas pārvaldes Ekonomiskās policijas 2.nodaļā uzsākts kriminālprocess Nr.11517003304 pēc Krimināllikuma 275.panta otrās daļas un 177.panta trešās daļas;

2004.gada 10.martā šī kriminālprocesa ietvaros prasītājs atzīts par aizdomās turēto pēc Krimināllikuma 275.panta otrās daļas un 177.panta trešās daļas;

apcietinājumā prasītājs pavadījis laiku no 2004.gada 10. līdz 13.martam un pēc atbrīvošanas no aizturēšanas vietas piemērots drošības līdzeklis – uzturēšanās noteiktā dzīvesvietā, kas atcelts ar galīgā nolēmuma spēkā stāšanās brīdi 2013.gada 11.septembrī;

2005.gada 30.maijā prasītājs saukts pie kriminālatbildības pēc 177.panta trešās daļas;

2005.gada 31.maijā krimināllieta saņemta pirmās instances tiesā, izskatīta 2007.gada 14.martā, ar Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas spriedumu prasītājs atzīts par vainīgu un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 5 gadiem ar mantas konfiskāciju, par spriedumu iesniegta apelācijas sūdzība;

2007.gada 10.maijā krimināllieta saņemta apelācijas instancē, izskatīta 2011.gada 28.janvārī, ar Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas spriedumu prasītājs atzīts par vainīgu un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 3 gadiem, bez mantas konfiskācijas, sodu nosakot nosacīti ar pārbaudes laiku uz 3 gadiem, par spriedumu iesniegta kasācijas sūdzība;

2011.gada 15.martā krimināllieta saņemta kasācijas instancē, izskatīta 2011.gada 20.jūnijā, ar Augstākās tiesas Senāta krimināllietu departamenta lēmumu apelācijas instances tiesas spriedums atcelts pilnībā un krimināllieta nodota jaunai izskatīšanai;

2011.gada 22.jūnijā krimināllieta saņemta apelācijas instancē, izskatīta 2013.gada 24.aprīlī, ar Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas spriedumu prasītājs atzīts par nevainīgu un attaisnots, par spriedumu iesniegts kasācijas protests;

ar Augstākās tiesas Senāta krimināllietu departamenta 2013.gada 11.septembra lēmumu atteikts pārbaudīt apelācijas instances tiesas sprieduma tiesiskumu un 2013.gada 24.aprīļa spriedums, ar kuru prasītājs attaisnots, ir stājies likumīgā spēkā.

[2.2] Tiesa atzinusi, ka atbilstoši lietā konstatētajiem faktiskajiem apstākļiem un likuma „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" 1.panta trešajai daļai, 2.panta 1.punktam, 5.panta trešajai daļai, 7.panta pirmās daļas 1.punktam, 9.pantam, Latvijas Republikas Satversmes 92.panta trešajam teikumam, prasītājam ir prasības tiesība – prasīt morālā kaitējuma atlīdzināšanu no Latvijas valsts Tieslietu ministrijas personā.

[2.3] Tiesa secinājusi, ka pastāv likuma „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" 5.panta trešajā daļā paredzētais pamats prasīt morālā kaitējuma atlīdzību, kas radies izziņas iestādes vai prokuratūras nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā.

Nepamatota rīcība šī likuma izpratnē ir, ja izziņas iestādes vai prokuratūras lēmums pieņemšanas brīdī ir atbildis materiālo un procesuālo tiesību normām, taču vēlāk radies šā likuma 2.pantā paredzētais zaudējumu atlīdzināšanas tiesiskais pamats – attaisnojošs tiesas spriedums.

Tiesa atzinusi, ka lēmums par saukšanu pie kriminālatbildības, tiesas nolēmumi līdz attaisnojoša nolēmuma pieņemšanai un attaisnojošais spriedums, kas stājies spēkā, `pierāda, ka prokuratūras un tiesas rīcība kriminālprocesa ietvaros ir bijusi nepamatota likuma „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" 1.panta trešās daļas izpratnē.

[2.4] Tiesa konstatējusi, ka prasītājs ir raksturojis viņam nodarīto morālo kaitējumu –apcietinājumā pavadītas trīs dienas, no 2005.gada 28.maija līdz 2013.gada 11.septembrim (8 gadus, 3 mēnešus un 14 dienas) viņam piemērots drošības līdzeklis – uzturēšanas noteiktā dzīvesvietā, kas būtiski ierobežoja tiesības brīvi pārvietoties, izvēlēties dzīvesvietu, izbraukt ārpus Latvijas Republikas robežām u.tml. Kopumā kriminālprocesā aizdomās turētā statuss ir bijis 1 gadu un gandrīz 1 mēnesi un visu šo laiku prasītājs bijis spiests ievērot Kriminālprocesa likumā noteiktos ierobežojumus piemērotajam statusam un pildīt pienākumus kriminālprocesa ietvaros, kas ilgā laika periodā ir būtiski ietekmējis iespējas dzīvot pēc saviem ieskatiem. Prasītājs nepamatoti turēts aizdomās sevišķi smaga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā un krimināllietas iztiesāšana vairāk kā astoņu gadu garumā sagādājusi smagas morālas ciešanas. Aizdomu vēršana pret prasītāju par sevišķi smaga noziedzīga nodarījuma izdarīšanu ir negatīvi ietekmējusi arī prasītāja kā privātpersonas godu un cieņu, ka arī ir ievērojami ietekmējusi pazīstamu cilvēku attieksmi pret prasītāju. Minētais prasītājam ir sagādājis būtiskus negatīvus morālos pārdzīvojumus.

Tiesa atzinusi, ka nav šaubu, ka saukšana pie krimināatbildības un nepamatotas apsūdzības uzrādīšana sevišķi smaga nozieguma izdarīšanā, kā arī ilgstoša (vairāk kā 8 gadus) tiesvedība krimināllietā, apcietinājumā pavadītās 3 dienas un piemērotais drošības līdzeklis – uzturēšanās noteiktā dzīvesvietā, personai sagādā morālas ciešanas un pazemojumu. Arī atbildētājs paskaidrojumos nenoliedz, ka saukšana pie krimināatbildības varētu izraisīt prasītājam negatīvas emocijas.

Ievērojot Civilprocesa likuma 96.panta pirmajā daļā, 97.panta pirmajā daļā noteikto, tiesa uzskatījusi par pamatotiem prasītāja argumentus, ka piedalīšanās procesuālajās darbībās kriminālprocesa ietvaros vairāk kā astoņu gadu garumā radīja morālu traumu – ciešanas, pazemojumu, garīgu diskomfortu, citas negatīvas emocijas. Tādēļ valstij, ievērojot Satversmes 92.pantu, ir pienākums atbildēt par tiesību aizskārumu, kas nodarīts prasītājam.

[2.5] Tiesa norādījusi, ka ar morālo kaitējumu jāsaprot fiziskas un garīgas ciešanas, kas izraisītas ar neatļautas darbības rezultātā nodarītu cietušā nemantisko tiesību un nemantisko labumu aizskārumu. Likums „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" neietver morālā kaitējuma apmēra noteikšanas kritērijus. Tādēļ atbilstoši Civillikuma 1635.pantam, atlīdzības apmēru par morālo kaitējumu nosaka tiesa pēc sava ieskata, ņemot vērā morālā kaitējuma smagumu un sekas.

Tiesa atzinusi, ka jebkura nepamatota darbība no valsts puses, tajā skaitā – apsūdzības izvirzīšana, iztiesāšana personai, kas dzīvo normālu sociālo dzīvi, kura atbilst vispārpieņemtajām sabiedrības morāles normām un tiesību normu prasībām, izraisa gan ciešanas, gan stresu, gan pazemojumu. Saprātīgi ir pieņemams, ka minēto darbību kopums, kā rezultātā persona bez pamata saukta pie krimināatbildības, grauj personas godu un cieņu.

Tādēļ tiesa atzinusi, ka prasība apmierināma daļēji, piedzenot prasītāja labā 3000 *euro*.

[2.5.1] Tiesa atzinusi, ka saskaņā ar Civilprocesa likuma 5.panta piekto daļu, jāvadās no Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma normām, jo nav cita likuma, kas noteiktu kritērijus morālā kaitējuma atlīdzības apmēra noteikšanai situācijā, kad atbildētājs ir valsts.

Atbilstoši minētā likuma 14.pantam, morālā kaitējuma atlīdzinājumu nosaka apmērā līdz 4268,62 *euro*. Ja nodarīts smags morālais kaitējums, atlīdzinājumu var noteikt apmērā līdz 7114,36 *euro*, bet, ja nodarīts kaitējums dzīvībai vai sevišķi smags kaitējums veselībai, maksimālais atlīdzinājuma apmērs var būt līdz 28 457,44 *euro*.

[2.5.2] Tiesa atsaukusies uz Augstākās tiesas Senāta 2014.gada 20.jūnija spriedumā Nr.SKC–0106–14 norādīto, ka nosakot atlīdzinājuma apmēru, ir jāņem vērā kaitējuma raksturs, kā arī tā nodarīšanas apstākļi, t.sk., aizskarto tiesību un ar likumu aizsargāto interešu nozīmīgums, konkrētā aizskāruma smagums, kaitējuma nodarītāja vainas pakāpe, cietušā rīcība, radīto seku neatgriezeniskums un citi būtiski apstākļi. Piemēram, salīdzinot gadījumus, kad nevainīga persona tiek saukta pie krimināatbildības par krimināpārkāpumu vai arī par smagu noziegumu, tad personai nodarītais morālais kaitējums pēdējā gadījumā būs ievērojami lielāks. Tāpat arī, salīdzinot gadījumu, kad kriminālprocesa laikā personai nav piemērots drošības līdzeklis, ar gadījumu, kad nepamatoti piemērots drošības līdzeklis apcietinājums.

[2.5.3] Nosakot atlīdzības apmēru, tiesa ņēmusi vērā, ka prasītājam celta apsūdzība par sevišķi smaga nozieguma izdarīšanu, prasītājs pavadījis 3 dienas apcietinājumā, kā arī vairāk kā 8 gadus viņam piemērots drošības līdzeklis – uzturēšanās noteikta dzīvesvietā, kas prasītājam radīja psiholoģisku diskomfortu vairāk kā astoņu gadu garumā.

[2.5.4] Tiesa piekritusi atbildētājas uzskatam, ka valstī noteiktais tiesiskais regulējums par personas saukšanu pie krimināatbildības neizslēdz iespēju izvirzīt apsūdzību un saukt pie krimināatbildības personu, kuru tiesa vēlāk atzīs par nevainīgu un attaisnos, kā arī tam, ka prasītājam ir pienākums pēc procesa virzītāja aicinājuma ierasties izmeklēšanas, prokuratūras un tiesu iestādēs, kas vērsts uz taisnības noskaidrošanu un ir arī paša prasītāja interesēs. Tiesa nav piekritusi atbildētājas viedoklim, ka šāds tiesiskais regulējums uzskatāms par nepilnīgu.

Tiesa norādījusi, ka valsts pienākums ir nodrošināt civiltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu izziņas iestādes vai prokuratūras nepamatotas rīcības gadījumā atbilstoši likuma „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" 2.pantam.

Tiesa ņēmusi vērā, ka kompensācijai izpildāmas trīs galvenās funkcijas: taisnīguma funkcija; prevencijas funkcija – lai piespriestā summa atturētu atbildētāju un citas personas no līdzīga aizskāruma nodarīšanas nākotnē; samierināšanas funkcija – cietušajam jādod tik liela atlīdzība, kas viņu apmierinātu, saprātīgi izvērtējot atbildētāja spēju dot šādu atlīdzību.

Tiesa atzinusi, ka morālā kaitējuma atlīdzība nosakāma 3000 *euro*, jo šāda naudas summa tiesas ieskatā ir samērīga, saprātīga, ņemot vērā konkrētās lietas apstākļus, un, tiesas ieskatā izpilda visas trīs minētās funkcijas. Pārējā daļā par morālā kaitējuma 8000 *euro* piedziņu prasība atzīta par noraidāmu.

[2.6] Saskaņā ar Civilprocesa likuma 41.panta pirmo daļu, tiesa atzinusi, ka no atbildētājas par labu prasītājam piedzenami tiesas izdevumi 359,44 *euro,* kas sastāv no valsts nodevas 354,74 *euro* par prasības pieteikumu proporcionāli tiesas apmierinātā prasījuma apmēram un ar lietas izskatīšanu saistītiem izdevumiem 4,70 *euro.*

[3] Prasītājs iesniedzis apelācijas sūdzību par pirmās instances tiesas spriedumu, pārsūdzot to prasības noraidītajā daļā, lūdzot piedzīt no atbildētājas prasītāja labā 8000 *euro* un tiesāšanās izdevumus. Apelācijas sūdzība pamatota ar likuma „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" 2.panta 1.punktu, 5.panta trešo daļu, Civillikuma 1635.pantu un tālāk norādītajiem argumentiem.

[3.1] Prasība, cita starpā, celta saskaņā ar Civillikuma 1635.pantu, kura otrās daļas otrais teikums noteic, ka atlīdzības apmēru par morālo kaitējumu nosaka tiesa pēc sava ieskata, ņemot vērā morālā kaitējuma smagumu un sekas. Tādēļ tiesai, atbilstoši Civillikuma 5.pantam, lieta bija jāspriež pēc taisnības apziņas un vispārīgiem tiesību principiem.

Likumdevējs ir pieņēmis divus atsevišķus likumus – Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likumu, kurā ir noteicis kaitējuma atlīdzību, kas nodarīta ar administratīvo aktu vai faktisko rīcību, un likumu „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu", kurā ir noteicis atlīdzību par zaudējumiem, kas ir radušies izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā, viņiem pildot dienesta pienākumus. Šie likumi risina būtiski atšķirīgus kaitējuma cēloņus un nav pamata uzskatīt, ka tie regulē līdzīgas attiecības, it īpaši pie apstākļiem, kad pastāv Civillikums, kurš jautājumus par morālā kaitējuma atlīdzināšanu uzdod tiesai izspriest pēc taisnības apziņas un vispārīgiem tiesību principiem.

Tiesa nepamatoti konkrētā strīda izšķiršanā, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 5.panta piekto daļu, ir vadījusies no Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma normām, nosakot morālā kaitējuma atlīdzinājuma robežas. Pat, ja šī likuma piemērošana konkrētajā situācijā tiktu atzīta par pieļaujamu un pamatotu, tiesa nepamatoti nav novērtējusi prasītājam nodarīto kaitējumu kā smagu.

[3.2] Prasītājs vērš uzmanību uz apstākļiem, par kuriem lietā nav strīds un kuri liecina par kaitējuma smagumu: prasītājs trīs dienas pavadījis nepamatotā apcietinājumā; prasītājam deviņus gadus un septiņus mēnešus bijis piemērots nepamatots drošības līdzeklis – uzturēšanās noteiktā dzīvesvietā, proti, gandrīz 10 gadus bez procesa virzītāja atļaujas prasītājs nav drīkstējis dzīvesvietu atstāt ilgāk par 24 stundām; prasītājam nepamatoti celta apsūdzība par sevišķi smaga noziedzīga nodarījuma izdarīšanu; ar pirmās instances tiesas spriedumu prasītājam nepamatoti piespriesta reāla brīvības atņemšana uz 5 gadiem ar mantas konfiskāciju; prasītājam ar apelācijas instances tiesas spriedumu nepamatoti piespriesta reāla brīvības atņemšana uz 4 gadiem, bez mantas konfiskācijas, sodu nosakot nosacīti; tikai pēc kasācijas sūdzības iesniegšanas atkārotai izskatot lietu apelācijas instances tiesā, prasītājs attaisnots; prasītāja personība sakarā ar nepamatoto krimināprocesu ir tikusi aprakstīta un apspriesta vairākās internēta vietnēs, kur lasītāji ir

prasītājam veltījuši daudz neglaimojošu izteicienu un klaji viņu nosodījuši.

Rezultātā prasītājs gandrīz četrus gadus bijis spiests dzīvot ar domu, ka viņam būs jāizcieš 5 gadu reāla brīvības atņemšana ar mantas konfiskāciju par to, ko viņš nav izdarījis, vairāk kā sešus gadus bijis spiests dzīvot ar domu, ka viņu patiesi var notiesāt un piespriest sodu. Kopumā prasītājs gandrīz 10 gadus – ceturto daļu savas dzīves – bijis iesaistīts nepamatotā kriminālprocesā par sevišķi smaga noziedzīga nodarījuma izdalīšanu, deviņus gadus un septiņus mēnešus ir bijis piemērots nepamatots personīgo brīvību ierobežojošs drošības līdzeklis, apkārtējie līdzcilvēki viņu ir publiski nosodījuši kā pensionāru apkrāpēju.

Prasītāja ieskatā kriminālprocesā pret viņu rupji pārkāpta Kriminālprocesa likuma 19.pantā paredzētā nevainīguma prezumpcija, jo viņam, pretēji likumā noteiktajam, savs nevainīgums ir bijis jāpierāda.

Minētais kopumā ir vērtējams kā smags morāls kaitējums, jo prasītājam kā cilvēkam, kurš ir vedis likumpaklausīgu dzīvi, kriminālprocess radīja ļoti smagus emocionālus un garīgus pārdzīvojumus ļoti ilgstošā laika periodā.

[3.3] Morālā kaitējuma atlīdzinājums tiesas noteiktajā apmērā nepilda tā galvenās funkcijas.

[3.3.1] To, ka šāda kompensācija nesasniegs prevencijas funkciju un neatturēs atbildētāju no līdzīga aizskāruma nodarīšanas, apliecina atbildētājas sniegtie paskaidrojumi, ka tā savā rīcībā nesaskata neko nosodāmu un kaitējums vispār nav nodarīts, jo valsts pildījusi savu pienākumu noziedzības apkarošanā un prasītājs cenšas iedzīvoties uz valsts rēķina. Tas norāda uz atbildētājas nevēlēšanos saskatīt problēmas tās izveidotajā sistēmā un valsts nicīgo un cilvēka cieņu pazemojošo attieksmi pret fiziskajām personām, kuru dzīves tā ar savām nepamatotām darbībām ir salauzusi. Atbildētāja neatzīst acīmredzamu tiesību aizskārumu un nevēlas to novērst, uzskatot, ka ir normāli noziedzības apkarošanas nolūkā nepamatotam kriminālprocesam gandrīz 10 gadu garumā pakļaut un pat divās instancēs notiesāt nevainīgu personu.

Ievērojot šādu attieksmi, prevencijas funkcijas sasniegšana ir iespējama tikai ar samērā būtiska apmēra atlīdzinājuma noteikšanu. Pretējā gadījumā tiek nostiprināta atbildētājas pozīcija, ka ar valsts iestāžu un institūciju darbībām aizskarto personu ciešanām nav vērtības, valstij ir pieļaujami šādi izturēties pret saviem iedzīvotājiem un par to atbildība nav jānes.

[3.3.2] Tiesas noteiktais atlīdzinājums nesasniedz samierināšanas funkciju, jo prasītāju kā cietušo tas neapmierina, tas nav samērīgs ar nodarīto kaitējumu, kā arī lietā nav neviena pierādījuma, ka atbildētāja nespētu dot lielāku atlīdzinājumu.

[4] Atbildētāja iesniegusi apelācijas sūdzību par pirmās instances tiesas spriedumu, pārsūdzot to daļā par morālā kaitējuma atlīdzības 2000 *euro* piedziņu. Atbildētāja uzskata, ka par atbilstošu būtu uzskatāms atlīdzinājums ne vairāk 1000 *euro* apmērā.

Apelācijas sūdzība pamatota ar tālāk norādītajiem argumentiem.

[4.1] Lietā nav strīda, ka prasītājam ar nepamatotu kriminālprocesu nodarīts morāls kaitējums un ka tas būtu atlīdzināms naudā.

[4.2] Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92.pantā noteiktas tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu.

Vienotas likmes, uz kuru pamata noteikt atlīdzību par morālo kaitējumu, nepastāv, tāpēc atlīdzības apmērs nosakāms katrā konkrētā gadījumā pēc tiesas ieskata, vadoties pēc taisnības apziņas un vispārīgiem tiesību principiem, kā to paredz Civillikuma 5.pants.

Tiesai atbilstoši Civilprocesa likuma 193.panta piektās daļas noteikumiem sprieduma pamatojumā jānorāda argumenti, kuru dēl tā uzskatījusi, ka noteiktais atlīdzinājums atbilst taisnības apziņai, citiem vārdiem sakot, ka atlīdzinājums ir taisnīgs un samērīgs (tāds, kas dod apmierinājumu cietušajai personai, un vienlaikus kalpo arī kā līdzeklis pušu samierināšanai un sasniedz ģenerālās prevencijas mērķi). (sk. Latvijas Republikas Satversmes komentāri, VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Aut. kol. prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 155.-157.lpp.).

Tiesa, lai arī atsaukusies uz Augstākās tiesas Senāta 2014.gada 20.jūnija spriedumā Nr.SKC – 0106 – 14 minētajiem kritērijiem, nav sniegusi pamatojumu, kādēļ atlīdzinājums 3000 *euro* uzskatāms par atbilstošu konkrētās lietas apstākļiem. Tādējādi tiesas spriedums nesatur argumentāciju par atlīdzinājuma atbilstību Satversmes 92.panta izpratnē, kas ir arī Civilprocesa likuma 193.panta piektās daļas nosacījumu pārkāpums.

[4.3] Atbildētājas ieskatā tiesa ir pārkāpusi vienlīdzības un taisnīguma principu, jo nav ņēmusi vērā judikatūru.

Atbildētāja atsaukusies uz juridiskajā literatūrā (Juridiskās metodes pamati. 11 soļi tiesību normas piemērošanā. Rakstu krājums profesora E.Meļķiša zinātniskā redakcijā. Rīga: Latvijas Universitāte, 2003, 195.-197.lpp) un judikatūrā (Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 31.oktobra spriedums lietā Nr.C27187209) pausto par salīdzināšanas un tipizēšanas metodēm taisnīga atlīdzinājuma noteikšanai un nepieciešamību salīdzināmos apstākļos noteikt līdzīgu atlīdzinājumu.

Atbildētāja norāda, ka analizējot tiesu praksi, secinājusi, ka personām, kuru tiesību ierobežojumi nav bijuši saistīti ar fizisku brīvības ierobežošanu ieslodzījuma vietās (aizturēšanu vai apcietināšanu), kā arī gadījumos, kad persona nav iepriekš bijusi saistīta ar kriminālsodāmu uzvedību un attiecīgi atradusies ieslodzījumā, par nepamatotu saukšanu pie kriminālatbildības un nepamatotu apsūdzības uzrādīšanu, nekonstatējot personai kriminālprocesa radītās papildu būtiskās negatīvās sekas un papildu morālās ciešanas, ar tiesas spriedumiem lielākoties noteikta morālā kaitējuma atlīdzība 700 *euro* (sk. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2014.gada 15.janvāra spriedumu lietā Nr.C27187209; Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2013.gada 2.janvāra spriedumu lietā Nr.C27212010; Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2014.gada 29.maija spriedumu lietā Nr.C27194913; Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2013.gada 7.maija spriedumu lietā Nr.C04328808).

Tādējādi 700 *euro* varētu būt atskaites punkts atbilstoša atlīdzinājuma noteikšanai gadījumos, kad personai nodarīts morāls kaitējums nepamatota kriminālprocesa rezultātā. Tas ir vērtējams kā atbilstošs atlīdzinājums gadījumā, ja prasītājam ar kriminālprocesu nav radītas būtiskas nelabvēlīgas sekas, kas izraisīja papildu morālās ciešanas; kriminālprocesa gaitā no valsts puses nav pieļauti būtiski procesuālie pārkāpumi, kas prasītājam izraisīja papildu morālās ciešanas (uz tiem mēdz norādīt tiesa blakus lēmumā); nav konstatējama paša prasītāja vaina vai līdzatbildība saistībā ar nelabvēlīgu seku iestāšanos (piemēram, procesa novilcināšana, nepatiesu ziņu sniegšana, citas personas vainas uzņemšanās u.c.); prasītāja personības raksturojumā nav konstatējama iepriekšējā sodāmība vai pieredze kriminālsodu izciešanā.

[4.4] Morālā kaitējuma atlīdzības noteikšanai nav pietiekami konstatēt vien morālā kaitējuma esamības faktu un aizskārēju. Nosakot apmēru, jāņem vērā prasītājam nodarītā morālā kaitējuma smagumu un sekas, jāņem vērā kaitējuma raksturs, tā nodarīšanas apstākļi, aizskarto tiesību un ar likumu aizsargāto interešu nozīmīgums, kaitējuma nodarītāja vainas pakāpe, cietušā rīcība, radīto seku neatgriezeniskums un citi būtiski apstākļi (sk. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 27.septembra sprieduma lietā Nr.SKC – 309/2012, 8.punkts un Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014.gada 20.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA – 106/2014 8.2.punkts).

Konkrētajā lietā kā papildu nelabvēlīgas sekas, kas izraisīja prasītāja morālās ciešanas, ir vērtējama prasītāja aizturēšana (trīs dienas) un prasītājam izvirzītā apsūdzība sevišķi smaga nozieguma izdarīšanā, taču tas nevar būt pamats, lai tik krasi (par 2300 *euro*) palielinātu prasītājam piespriežamo morālā kaitējuma atlīdzības apmēru.

[4.5] Saistībā ar prasītāja aizturēšanu uz trim dienām, atbildētāja norādījusi, ka Satversmes 94.pantā paredzētās personas tiesības uz brīvību un personisko neaizskaramību, ir viena no būtiskākajām cilvēktiesību garantijām tiesiskā valstī, atsaukusies uz Latvijas Republikas Satversmes komentāros norādīto (Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011. 183.-184.lpp).

No tiesu prakses secināms, ka personām, kurām bijis piemērots apcietinājums, atlīdzība tiek noteikta atšķirīgi, piemēram, Rīgas pilsētas Centra rajona tiesa 2014.gada 27.februāra spriedumā lietā Nr.C27248312 iepriekš nesodītai personai, par kuras kriminālprocesu informācija atspoguļota masu

mēdijos, piešķirta morālā kaitējuma atlīdzība 3557,18 *euro* (persona apcietinājumā atradusies 737 dienas); ar Augstākās tiesas Civillietu palāta ar 2014.gada 11.aprīļa spriedumu lietā Nr.C04209812 atstāts negrozīts Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2012.gada 16.maija spriedums par morālā kaitējuma atlīdzinājumu 5691,49 *euro* par atrašanos apcietinājumā 875 dienas; Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 24.septembra spriedumā lietā Nr.C27129612 iepriekš nesodītai personai piešķirta morālā kaitējuma atlīdzība 7050 *euro* par atrašanos apcietinājumā 470 dienas; Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2014.gada 23.oktobra spriedumā lietā Nr.C04378012 iepriekš nesodītai personai piešķirta morālā kaitējuma atlīdzība 7000 *euro* par atrašanos apcietinājumā 728 dienas. Atbilstoši minētajai tiesu praksei, iepriekš nesodītām personām tiesa piešķīrusi atlīdzību no 6,51 *euro* līdz 15 *euro* par vienu apcietinājumā pavadīto dienu.

[4.6] Apsūdzības smagums tiek ņemts vērā, nosakot atbilstīga morālā kaitējuma apmēru atbilstoši Augstākās tiesas 2014.gada tiesu prakses apkopojumam Morālā kaitējuma atlīdzināšana civillietās, bet šī apstākļa ietekme uz atlīdzinājuma apmēru, vadoties pēc tiesu prakses, nav vērtējama kā būtiska un spriedumos tā parasti netiek atsevišķi izdalīta.

[4.7] Prasītājs nav pierādījis, ka drošības līdzekļa – uzturēšanās noteiktā vietā – piemērošana viņam radīja papildu nelabvēlīgas sekas un ciešanas.

Tiesu praksē līdzīgās lietās ir atzīts fakts, ka prasītāja pienākums pēc procesa virzītāja aicinājuma ierasties izmeklēšanas, prokuratūras un tiesu iestādēs, nav atzīstams par būtisku personas tiesību ierobežojumu, jo tas ir vērsts uz taisnības noskaidrošanu, kas ir arī paša prasītāja interesēs (sk. Rīgas apgabaltiesas 2012.gada 20.jūnija sprieduma lietā Nr.C27187109, 4 rindkopa.).

Tiesu praksē piemērotā drošības līdzekļa ilgums, kā arī tiesvedības ilgums vispār un tā ietekme uz atlīdzinājuma apmēru ir novērtēts dažādi. Piemēram, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2014.gada 15.janvāra spriedumā lietā Nr.C27187209 tiesa, konstatējot pārmērīgu kriminālprocesa un iztiesāšanas ilgumu, vērtēja kā samērīgu noteikt prasītājam atlīdzinājumu 700 *euro*. Savukārt lietā Nr.C27164013 Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2014.gada 15.aprīļa spriedumā prasītājam, kurš bija sabiedriski pazīstama persona (pagasta priekšsēdētājs) piešķirta morālā kaitējuma atlīdzība 3557,18 *euro*, kur viens no apstākļiem, kas tika ņemts vērā, bija kriminālprocesa ilgums (kriminālprocess ilga 12 gadus), taču papildu tika ņemti vērā arī citi būtiski apstākļi – tas, ka pilns spriedums pēc pasludināšanas bija pieņemts tikai pēc gada (procesuāls pārkāpums) un tas, ka smagas morālās ciešanas sagādāja sabiedrības attieksme, mazinājusies prasītāja reputācija, cieņa un gods pagasta sabiedrībā un attiecībās ar līdzcilvēkiem.

Minētais norāda uz to, ka ilgstoša tiesvedība nevarētu tik ļoti ietekmēt nosakāmo atbilstīga morālā kaitējuma atlīdzības apmēru, lai tas sasniegtu 3000 *euro*.

[4.8] Nosakot morālā kaitējuma atlīdzinājuma apmēru, jāņem vērā, ka morālā kaitējuma atlīdzināšanas pamats konkrētajā gadījumā izriet nevis no civiltiesiskajām, bet gan no publiski tiesiskajām attiecībām, kurās valsts pilda tai noteiktās funkcijas visas sabiedrības, tai skaitā, arī prasītāja interesēs, proti – kriminālprocesuālās darbības tiek veiktas, lai drošība tiktu sniegta ikvienam sabiedrības loceklim, un valsts no savas puses nevar atteikties no šādu darbību veikšanas.

No Satversmes 1.pantā ietvertā demokrātiskās republikas jēdziena izriet samērīguma princips, kas noteic, ka gadījumos, kad publiskā vara ierobežo personas tiesības un likumiskās intereses, ir jāievēro saprātīgs līdzsvars starp personas un valsts vai sabiedrības interesēm (sk. Satversmes tiesas 2010.gada 29.oktobra sprieduma lietā Nr.2010 – 17 – 01 6.1.punktu).

Vērā ņemams, ka kriminālprocesa uzsākšana un īstenošana pati par sevi nav vērtējama kā smags cilvēktiesību aizskārums, jo nevainīguma prezumpcija pieļauj atzīt cilvēku par vainīgu vienīgi ar spēkā stājušos tiesas spriedumu.

[5] Atbildētāja iesniegusi paskaidrojumus par prasītāja apelācijas sūdzību, kuros lūgusi prasību noraidīt, pamatojoties uz šādiem argumentiem:

pieprasītā morālā kaitējuma atlīdzība 11000 *euro* nav atbilstoša prasītājam nodarītā morālā kaitējuma smagumam un sekām;

atbildētāja nepiekrīt prasītāja apelācijas sūdzībā norādītajam par prasītāja personības aprakstīšanu un apspriešanu vairākās internetvietnēs, jo par šo apstākli nav iesniegts neviens pierādījums, pretēji Civilprocesa likuma 92.pantā noteiktajam;

atbildētāja nepiekrīt, ka Latvijas valsts ministrijas personā neatzīst tiesību aizskārumu un nevēlās to novērst, jo, kā tas norādīts atbildētājas apelācijas sūdzībā, šajā lietā pastāv strīds tikai par morālā kaitējuma atlīdzības apmēru, kā arī atbildētāja ir gatava izpildīt spriedumu daļā, kas stājās spēkā – par morālā kaitējuma atlīdzības piedziņu par labu prasītājam 1000 *euro* tiklīdz tiks saņemta informācija par prasītāja norēķina konta kredītiestādē rekvizītiem.

[6] Tiesas sēdē ieradusies prasītāja pārstāve un atbildētājas pārstāvis.

[6.1] Prasītāja pārstāve uzturēja prasību un prasītāja apelācijas sūdzību pamatojoties uz tajā norādīto, lūdza apmierināt prasību daļā par 10000 euro piedziņu, atbildētāja apelācijas sūdzību uzskatīja par nepamatotu. Atsaucās uz Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2001.gada 26.janvāra spriedumā SKC – 40/2011 norādīto par atbilstīga atlīdzinājuma noteikšanu. Uzsvēra, ka kopumā prasītājs gandrīz 10 gadus, reāli ceturto daļu no viņa dzīves, bijis iesaistīts nepamatotā kriminālprocesā par sevišķi smaga noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Divās tiesu instancēs prasītājs arī notiesāts, tai skaitā ar reālu brīvības atņemšanu, kas radījis psiholoģisku diskomfortu, bailes un pazemojumu. Morālās ciešanas pastiprināja netaisnības apziņa, ka viņš tiek notiesāts par noziegumu, ko nav izdarījis. Civillikums nediferencē nemantisku tiesību un labumu aizskārumu aizsardzības intensitāti, tomēr Eiropas deliktu tiesību principu 201.panta pirmā daļa paredz aizsargājamo labumu diferenciāciju, bet otrā daļa noteic, ka cilvēka brīvība bauda visaugstāko aizsardzību. Prasītāja brīvības ierobežošana ievērojamā laika periodā ir būtisks pamattiesību aizskārums. Ir arī pārkāptas Eiropas cilvēktiesību konvencijas 6.pantā noteiktās tiesības uz taisnīgu tiesu saprātīgā termiņā. Morālā kaitējuma atlīdzinājums atbildētājas piedāvātajā apmērā nepildīs tā funkcijas. Tas nesasniegs prevenciju, jo atbildētāja savā rīcībā neko īpaši nosodāmu nesaskata, viss ir darīts sabiedrības aizsardzības interesēs, ignorējot, ka prasītāja dzīve ir ilgstoši ietekmēta. Valstij jāsāk uzņemties pilna atbildība par savu iestāžu un institūciju darbību. Nevēlēšanās atzīt kļūdas liecina par nicīgo attieksmi. Prevencija ir sasniedzama ar būtiska apmēra atlīdzinājuma noteikšanu. Netiek sasniegta samierināšanas funkcija, cietušo apmērs neapmierina, jo tas nav samērīgs ar nodarīto kaitējumu. Kriminālprocess uzsākts 2004.gada 5.martā, ar to brīdi aizsācies prasītāja tiesību aizskārums, kas turpinājies līdz attaisnojoša sprieduma spēkā stāšanās brīdim. Prasītājs bijis spiests pierādīt savu nevainīgumu. Spriedums, kurā prasītājam piespriesta reāla brīvības atņemšana tika atcelts tikai pēc 4 gadiem un visus šos 4 gadus prasītājs dzīvoja ar apziņu, ka viņam būs jāizcieš reāla brīvības atņemšana. Prasītājam nodarītais pazemojums saistīts ar internetvidē ievietotiem rakstiem – publicitāti, kas bija neglaimojoša un komentāriem, kuros pausts publiskais nosodījums. 10 gadus cilvēki viņā saskatīja pensionāru apkrāpēju un tas ir pazemojoši. Pārdzīvojumi, publiskais nosodījums padziļināja nodarīto morālo kaitējumu. Nav pamata piemērot pēc analoģijas administratīvajā procesā piemērojamo zaudējumu atlīdzināšanas likumu. Nevar uzskatīt, ka tikai atteikums atstāt dzīvesvietu rada kaitējumu, kaitējumu rada pats drošības līdzeklis, kas ierobežo prasītāja pamattiesības, un kuram prasītājs bija spiests pakļauties ilgā laika periodā katru dienu. Tiesu prakse nosacīti līdzīgās lietās nevar liegt taisnīgu atlīdzību par nodarīto smago kaitējumu.

[6.2] Atbildētājas pārstāvis savu apelācijas sūdzību uzturēja pamatojoties uz tajā norādīto, prasītāja apelācijas sūdzību un prasību tās uzturētajā daļā uzskatīja par nepamatotu. Atzina, ka prasītājam ar nepamatoto kriminālprocesu nodarīts morālais kaitējums, tas ir atzīts pirmās instances tiesā mutvārdu paskaidrojumos. Strīds ir par summas apmēru. Uzskatīja, ka tiesas var vadīties no Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likumā noteiktajām atlīdzības robežām un šāda pieeja izriet no tiesu prakses. Lai novērtētu kaitējuma smaguma pakāpi, jāanalizē visas kriminālprocesa radītās nelabvēlīgās sekas. Atbildētāja piekrīt prasītājam, ka jāņem vērā 3 dienas nepamatotā apcietinājuma. Saistībā ar drošības līdzekļa – uzturēšanās

noteiktā dzīvesvietā piemērošanu, norādīja, lai atzītu būtisku morālu kaitējumu, jābūt papildus apstākļiem, ka prasītājs lūdzis un viņam nav atļauts atstāt dzīvesvietu vai ka vairākkārt lūgts atstāt dzīvesvietu, kas radīja sarežģījumus, bet par to pierādījumu nav. Tādēļ drošības līdzeklis pats par sevi personai nerada ievērojamu morālo kaitējumu. Atzina, ka jāņem vērā apsūdzības celšana par sevišķi smaga noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, notiesājošu spriedumu taisīšana divās tiesu instancēs, kā arī procesa ilgums. Pierādījumi par procesuāliem pārkāpumiem lietā nav iesniegti. Atsaucās uz to, ka apelācijas sūdzībā norādīti tiesas spriedumi, kuros saskatāma līdzība ar šīs lietas apstākļiem, un no kuriem varētu vadīties, ievērojot vienlīdzības principu un tipizēšanas metodi. Par emocionālo pusi norādīja, ka valstij ir pienākums izmeklēt krimināllietas un tas tiek darīts visas sabiedrības interesēs, kā arī jāņem vērā, ka prasītājs nebija pilnīgi no malas, bet bija iesaistīts darbībās, par kurām 2 citas personas notiesātas, tādēļ personai iesaistoties šādās darbībās, vajadzētu pieļaut, ka var iestāties arī nelabvēlīgas sekas; prasītājam netika konstatēta subjektīvā puse. Atzina, ka prasītāja iesniegtie pierādījumi liecina par kriminālprocesa publicitāti un tas ir jāņem vērā, bet no publikācijām grūti identificēt konkrēto personu. Informāciju nav publicējusi valsts, to snieguši masu mediji un cietusī persona. Prasītājs nav publiska persona, tādēļ apstāklim par publicitāti nav būtiskas nozīmes atlīdzības piešķiršanā. Atbilstīgs atlīdzinājums nosakāms pēc pašreizējās tiesu prakses.

Motīvu daļa

[7] Pārbaudījusi un novērtējusi lietā esošos rakstveida pierādījumus, Civillietu tiesas kolēģija atzīst, ka prasība apelācijas instancē izskatāmajā daļā apmierināma daļēji.

[7.1] Saskaņā ar Civilprocesa likuma 426.panta pirmo daļu un 430.panta trešo daļu apelācijas instances tiesa izskata lietu pēc būtības sakarā ar apelācijas sūdzību tādā apjomā, kā lūgts šajā sūdzībā, un nepārbauda pirmās instances tiesas konstatētos faktus, ja tie nav apstrīdēti apelācijas sūdzībā.

[7.2] Civillietu tiesas kolēģija konstatē, ka ar prasītāja apelācijas sūdzību pirmās instances tiesas spriedums ir pārsūdzēts daļā, ar kuru noraidīta prasība par morālā kaitējuma atlīdzinājuma 8000 *euro* piedziņu un ar atbildētājas apelācijas sūdzību pirmā instances spriedums pārsūdzēts par prasības apmierināšanu daļā par morālā kaitējuma atlīdzinājuma 2000 *euro* piedziņu.

Līdz ar to tiesas kolēģija, atbilstoši Civilprocesa likuma 203.panta pirmajai daļai, secina, ka pirmās instances spriedums ir stājies spēkā daļā par morālā kaitējuma atlīdzinājuma 1000 *euro* piedziņu un šai daļā apelācijas kārtībā netiek pārvērtēts.

[7.3] Civillietu tiesas kolēģija, ņemot vērā apelācijas sūdzību pamatojumu, atzīst, ka izskatāmajā lietā apelācijas instancē nav strīds par nemantiska (morāla) kaitējuma nodarīšanas faktu un to, ka par kaitējumu dodama atlīdzība naudā, bet gan tikai par nodarītā kaitējuma smagumu un dodamās atlīdzības apmēru. Tādēļ apelācijas instances tiesas spriedumā, ievērojot Civilprocesa likuma 430.panta trešo daļu, netiek pārvērtēti fakti par morālā kaitējuma nodarīšanu un atlīdzības došanu naudā.

[7.4] Civillietu tiesas kolēģija atzīst, ka pirmās instances tiesa kļūdījusies, nosakot morālā kaitējuma atlīdzības apmēru.

[7.4.1] Tiesas kolēģija atzīst par pamatotu prasītāja iebildumu neatbilstoša likuma piemērošanai.

Civillietu tiesas kolēģija atzīst, ka konkrētajā gadījumā nevar tiešā veidā pēc analoģijas piemērot Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likumu, jo minētais likums neregulē tiesiskās attiecības, kas izvērtējamas šajā lietā.

[7.4.2] Tiesas kolēģijas ieskatā pirmajā instancē bez pietiekamas vērības bija atstāts kriminālprocesa ilgums un nebija piemērota salīdzināšanas un tipizēšanas metode.

[7.4.3] Pirmās instances tiesa nebija noteikusi, ka starp pusēm ir strīds par kriminālprocesa publiskumu un nebija piemērojusi Civilprocesa likuma 93.panta ceturto daļu.

[7.5] No Civillikuma 1635.panta otrās daļas izriet, ka atlīdzinājums par morālo jeb nemantisko kaitējumu nosakāms pēc tiesas ieskata.

Civillikuma 5.pantu, kas noteic: *kad lieta jāizšķir pēc tiesas ieskata vai atkarībā no svarīgiem iemesliem, tad tiesnesim jāspriež pēc taisnības apziņas un vispārīgiem tiesību principiem*.

Civillietu tiesas kolēģija uzskata, ka atlīdzības apmēra noteikšanā piemērojams samērīguma, vienlīdzības un taisnīguma princips.

Jāņem vērā, ka kaitējuma atlīdzībai ir jāpilda gan mierinājuma sniegšanas, gan preventīvā funkcija (sk., piemēram, Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 26.janvāra spriedumu lietā SKC – 40/2011, Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 5.oktobra spriedumu lietā Nr.SKC – 209/2011, 2012.gada 17.oktobra spriedumu lietā Nr.SKC – 637/2012).

Tiesas kolēģijas ieskatā morālā jeb nemantiskā kaitējuma atlīdzības noteikšanā jāievēro, ka atlīdzība notiek no valsts budžeta līdzekļiem un nesamērīga atlīdzība, kas tiek piedzīta no valsts, var nepamatoti aizskart sabiedrības (nodokļu maksātāju) intereses.

[7.6] Civillietu tiesas kolēģija atzīst, ka prasītājam nodarītā morālā jeb nemantiskā kaitējuma noteikšanā vērā ņemami ir tālāk minētie apstākļi, kas savstarpējā kopsakarā norāda uz būtiska kaitējuma nodarīšanu prasītājam un rada pamatu izdarīt secinājumu, ka ar 1000 *euro*, ko atzīst atbildētāja, jeb 3000 *euro*, ko bija noteikusi pirmās instances tiesa, nevar būt pietiekami, lai īstenotu prevencijas, kā arī samierināšanas funkciju un lai atlīdzinājums būtu samērīgs ar kaitējumu.

[7.6.1] Latvijas Republikas Satversmes 92.pants, citastarp, noteic, ka ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā un ka nepamatota tiesību aizskāruma gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu.

Civillietu tiesas kolēģija atzīst, ka jēdziena „taisnīga tiesa" saturā ietilpst arī procesa savlaicīgums un procesa īstenošana saprātīgā termiņā.

Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta pirmajā daļā ir noteiktas tiesības uz taisnīgu un atklātu lietas savlaicīgu izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā ar likumu noteiktā tiesā.

No Augstākās tiesas Krimināllietu tiesas palātas 2013.gada 24.aprīļa sprieduma krimināllietā Nr.11517003304, ar kuru prasītājs attaisnots un atzīts par nevainīgu Krimināllikuma 177.panta trešajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā (7. – 32. lietas lapa), un Tiesu informācijas sistēmā pieejamām ziņām par kriminālprocesu Civillietu tiesas kolēģija konstatē, ka krimināllieta ierosināta 2004.gada 5.martā, /pers. E/ aizturēts 2004.gada 10.martā uz 3 dienām, 2004.gada 13.martā piemērots drošības līdzeklis – paraksts par dzīvesvietas nemainīšanu, drošības līdzeklis prasītāju ierobežoja līdz brīdim, kad stājās spēkā attaisnojošais spriedums, tas ir, līdz 2013.gada 11.septembrim.

Prasītājs aizturēts 2004.gada 10.martā, līdz ar to tiesas kolēģija atzīst, ka kriminālprocesa ilgums attiecībā pret prasītāju aprēķināms no šī datuma līdz attaisnojoša sprieduma spēkā stāšanās brīdim 2013.gada 11.septembrī un tas ir 9 gadi un 6 mēneši un 1 diena.

Tiesas kolēģija izvērtē procesa ilgumu lietas konkrēto apstākļu kontekstā, kas ir redzami no Tiesu informācijas sistēmā (turpmāk – TIS) ietvertajiem tiesu nolēmumiem un fiksētajām ziņām par attiecīgā kriminālprocesa izskatīšanas gaitu. Civillietu tiesas kolēģija ņem vērā kriminālprocesa sarežģītības pakāpi, iesaistīto personu skaitu, lietas izskatīšanas ilgumu dažādās tiesas instancēs, lietas izskatīšanas atlikšanas ilgumu, kas, piemēram, apelācijas instancē vairākos gadījumos ir bijis 5, 6, 7, 8 mēneši, ņem vērā to, ka TIS norādītie lietas izskatīšanas atlikšanas iemesli nav saistīti ar prasītāju. Ņem vērā, ka lietā ir notikusi tiesneša referenta maiņa 2009.gada 25.novembrī, pēc kā nākamā tiesas sēde noteikta 2011.gada 27.janvārī un vairāk kā gadu nav veiktas nekādas darbības, ka pēc sprieduma atcelšanas kasācijas instancē lieta apelācijas instancē saņemta 2011.gada 22.jūnijā, bet pirmā sēde noteikta 2012.gada 10.maijā, neveicot nekādas darbības gandrīz 11 mēnešus.

Ievērojot noskaidroto tiesas kolēģija atzīst, ka procesa ilgums ir pārmērīgs, tas nav saprātīgs un nav savlaicīgs.

[7.6.2] Tiesas kolēģija ņem vērā, ka kriminālprocesa radītas garīgas ciešanas un psiholoģiski pārdzīvojumi ir prezumējami un uzskata, ka konkrētajā gadījumā pastāv apstākļi, kas tos padziļina un tie ir:

apsūdzība Krimināllikuma 177.panta trešajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, kas atbilstoši Krimināllikuma 7.panta piektajai daļai ir sevišķi smags noziegums;

aizturēšana uz 3 dienām;

kriminālprocesa ilgums;

divās tiesu instancēs taisītie notiešājošie spriedumi, tai skaitā pirmās instances spriedums par reālu brīvības atņemšanas sodu, kas kā pamatoti norādīja prasītāja pārstāve, prasītājam radīja papildus pārdzīvojumus, apzinoties savu nevainīgumu;

ilgstošā laika posmā piemērotais drošības līdzeklis.

Civillietu tiesas kolēģija atzīst, ka personas brīvība ietver arī tiesības brīvi izvēlēties, uz kurieni pārvietoties, un secina, ka šī prasītāja izvēles brīvība bija ierobežota ar procesā piemēroto drošības līdzekli. Lai arī drošības līdzeklis nebija saistīts ar brīvības atņemšanu un lietā nav ziņu, ka prasītājs būtu lūdzis to atcelt vai dot atļauju atstāt dzīvesvietu, tomēr tiesas kolēģija atzīst, ka ilgstošs ierobežojums ir uzskatāms par būtisku kaitējumu personas brīvībai.

[7.6.3] Papildus tiesas kolēģija konstatē, ka informācija par kriminālprocesu, kurā iesaistīts prasītājs, minot viņa uzvārdu tika publiskota divās internetvietnēs, vienā no kurām tika izteikti komentāri, tai skaitā arī attiecībā uz prasītāju (83. – 91 lietas lapa).

[7.7] Vienlaikus tiesas kolēģija konstatē, ka nav norādīti un pierādīti apstākļi par to, ka kriminālprocesam būtu konkrētas negatīvas paliekošas sekas pēc attaisnošanas attiecībā uz prasītāju, kas skartu, piemēram, viņa privāto dzīvi, nodarbinātību vai veselību, tāpēc uzskata, ka atlīdzinājums prasītāja norādītajā apmērā būtu pārmērīgs, ņemot vērā arī atlīdzības apmērus, kādi tiek noteikti tiesu praksē.

[7.8] Tiesu prakses apkopojumā ir norādīts, ka *no juridiskās metodes viedokļa taisnīga atlīdzinājuma noteikšanu sekmē tā dēvētā gadījumu salīdzināšanas un tipizēšanas metode, kas balstās uz vienlīdzības principu, proti, salīdzināmos gadījumos atlīdzinājumam jābūt līdzīgam, bet atšķirīgos – atšķirīgam* (sk. Tiesu prakses apkopojumu „Morālā kaitējuma atlīdzināšana civillietās", Rīga, 2014, 58.lpp.).

Tādēļ, lai noteiktu taisnīgu atlīdzības apmēru atbilstoši vienlīdzības principam, tiesas kolēģija noskaidro tiesu praksi par atlīdzību, kāda tiek noteikta salīdzināmos apstākļos, kad taisīts personu attaisnojošs spriedums un tiek konstatēts nesamērīgs procesa ilgums, procesa publicitāte.

Civillietu tiesas kolēģija nepiekrīt atbildētājas viedoklim, ka par atskaites punktu atbilstoša atlīdzinājuma noteikšanā būtu ņemama summa 700 *euro*, jo nav konstatējams, ka tiesu praksē salīdzināmos gadījumos būtu noteikta šāda atlīdzība. Turklāt salīdzināšanas un tipizēšanas metodes piemērošana nenozīmē, ka ir iespējams konstatēt pilnīgi analogu praksē izskatītu dzīves gadījumu un nenozīmē, ka netiek izvērtēti izskatāmās lietas apstākļi individuāli.

Praksē, piemēram, Rīgas apgabaltiesas 2013.gada 25.jūnija spriedumā lietā C27166411 ir konstatēts kriminālprocesa ilgums – gandrīz 6 gadi, tas, ka drošības līdzeklis saistīts ar pārvietošanās brīvības ierobežojumu, pieļauts it kā nelikumīgo darbību publiskums un noteikta atlīdzība 2000 lati (kas atbilst 2845 *euro*). Augstākās tiesas Civillietu tiesas palātas 2014.gada 30.janvāra spriedumā lietā C04347911 ir konstatēta apsūdzība smaga nozieguma izdarīšanā, 9 gadus ilgs process, kura laikā ir bijis piemērots apcietinājums uz 14 dienām un drošības līdzeklis –nodošana policijas uzraudzībā, konstatētas konkrētas papildus garīgas ciešanas, kas saistītas ar personas privāto dzīvi, kuras sagādājis kriminālprocesa radītais šķērslis adoptēt bērnu, noteikta atlīdzība 7000 *euro*. Rīgas pilsētas Centra rajona 2014.gada 15.aprīļa spriedumā lietā C27164013 ir konstatēts, ka netika nodrošināta savlaicīga iztiesāšana, papildus ciešanas radīja sabiedrības attieksme un noteikta atlīdzība 3557,18 *euro*.

Lai arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk – ECT) praksē nav konstatējami tuvu salīdzināmi apstākļi, tomēr tiesas kolēģija ņem vērā, ka ECT konstatējot vairākus pārkāpumus, tostarp tādus, kas nepastāv izskatāmajā lietā, un Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta pārkāpumu attiecībā uz kriminālprocesa pret personu ilgumu, piešķirusi atlīdzinājumu 5000 *euro* (skat., piemēram, ECT 2007.gada 8.februāra spriedumu lietā Čistjakovs pret Latviju; ECT 2012.gada 2.oktobra spriedumu lietā Dmitrijevs pret Latviju; ECT 2007.gada 18.janvāra spriedumu lietā Estrikhs pret Latviju; ECT 2013.gada 28.maija spriedumu lietā Sorokini pret Latviju).

[7.9] Ievērojot sprieduma motīvos minēto, civillietu tiesas kolēģija atzīst, ka visi konstatētie apstākļi kopsakarā ar kriminālprocesa ilgumu rada pamatu par taisnīgu, samērīgu un atlīdzības funkcijas nodrošinošu uzskatīt kopējo atlīdzību 5000 *euro* (ieskaitot pirmās instances tiesas piespriestos 1000 *euro*). Līdz ar to apelācijas instancē par labu prasītājam piespriežama atlīdzības daļa 4000 *euro*, bet prasība noraidāma daļā par atlīdzības 6000 *euro* piedziņu.

[7.10] Atbilstoši Civilprocesa likuma 41.panta pirmajai daļai, *pusei, kuras labā taisīts spriedums, tiesa piespriež no otras puses visus tās samaksātos tiesas izdevumus. Ja prasība apmierināta daļēji, šajā pantā norādītās summas piespriež prasītājam proporcionāli tiesas apmierināto prasījumu apmēram, bet atbildētājam — proporcionāli tai prasījumu daļai, kurā prasība noraidīta.*

Visi prasītāja samaksātie tiesas izdevumi kopā ir 1196 *euro*. Tos veido valsts nodeva par prasības celšanu 643,65 *euro*, ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi 4,70 *euro* un valsts nodeva par apelācijas sūdzības iesniegšanu 547,65 *euro.*

Savukārt atbildētājas tiesas izdevumus veido valsts nodeva par apelācijas sūdzības iesniegšanu 300 *euro*.

Prasība celta par kopējo morālā kaitējuma summu 11000 *euro*; prasības apmierinātā daļa kopā ir 5000 *euro* jeb 45,45 % no celtās prasības summas; prasības noraidāmā daļa ir 6000 *euro* jeb 54,55 % no celtās prasības summas.

Tādēļ saskaņā ar Civilprocesa likuma 41.panta pirmo daļu, no atbildētājas par labu prasītājam piedzenami 45,45 % no prasītāja samaksātajiem tiesas izdevumiem, kas ir 543,58 *euro* (1196 x 45,45%), savukārt no prasītāja par labu atbildētājai piedzenami 54,55 % no atbildētājas samaksātajiem tiesas izdevumiem, kas ir 163,65 *euro* (300 x 54,55%).

Tiesas kolēģija atzīst, ka nav lietderīgi piedzīt to tiesas izdevumu daļu, kas savstarpēji pārklājas, tādēļ secina, ka prasītājam par labu piedzenamā tiesas izdevumu daļa samazināma par summu, kas prasītājam būtu jāatlīdzina atbildētājai, tas ir par 163,65 euro. Tādēļ no atbildētājas par labu prasītajam piedzenami tiesas izdevumi 379,93 euro (543,58 - 163,65).

[7.11] Līdzīgi kā noteikts Civilprocesa likuma 41.panta pirmajā daļā un ievērojot Civilprocesa likuma 42.pantā ietverto principu par valsts labā piespriežamo iepriekš nesamaksāto tiesas izdevumu piespriešanu no zaudējušās puses, šādi izdevumi (ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi) būtu piespriežami valsts ienākumos no katras puses: no prasītāja proporcionāli tai prasījumu daļai, kurā prasība noraidīta, bet no atbildētāja proporcionāli tai prasījumu daļai, kurā prasība apmierināta.

Saskaņā ar lietā esošo uzziņu, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 33.panta otro daļu, 39.panta pirmās daļas 5.punktu, valsts akciju sabiedrības „Latvijas Pasts" tarifiem, tiesvedībā gan pirmās instances tiesā, gan apelācijas instances tiesā patērēti ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi kopā 12,10 *euro*. Iepriekš samaksāta ar lietas izskatīšanu saistīto izdevumu daļa 4,70 *euro*. Nesamaksāto ar lietas izskatīšanu saistīto izdevumu daļa ir 7,40 *euro*.

Tiesas kolēģija atzīst, ka iepriekš nesamaksātie ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi piedzenami valsts ienākumos no prasītāja proporcionāli noraidītajai prasības daļai, tas ir 4,04 *euro* (7,40 x 54,55 %).

Savukārt ievērojot to, ka prasība ir vērsta pret valsti Tieslietu ministrijas personā, nav nepieciešams piedzīt ar lietas izskatīšanu saistīto izdevumu daļu proporcionāli prasības apmierinātajai daļai valsts labā no pašas valsts.

[7.12] Ievērojot Civilprocesa likuma 204.[1]pantā noteikto, sprieduma labprātīgai izpildei nosakāms desmit dienu termiņš no sprieduma spēkā stāšanās dienas.

Civillietu tiesu kolēģija, ņemot vērā minēto un pamatojoties uz Civilprocesa likuma 193., 194., 432.pantu,

nosprieda

prasību apelācijas instancē izskatāmajā daļā apmierināt daļēji. Piedzīt no Latvijas valsts Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas, reģistrācijas Nr.90000070045, personā par labu /pers. E/, personas kods /pers.kods/, atlīdzību par morālo kaitējumu 4000 *euro* (četri tūkstoši *euro,* 00 centi), izmaksājot piedzīto naudas summu no valsts budžetā speciāli paredzētajiem līdzekļiem.

Noraidīt prasību daļā par morālā kaitējuma atlīdzības 6000 *euro* piedziņu.

Piedzīt Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas, reģistrācijas Nr.90000070045, par labu /pers. E/, personas kods /pers.kods/, tiesas izdevumus 379,93 *euro* (trīs simti septiņdesmit deviņi *euro*, 93 centi).

Piedzīt no /pers. E/, personas kods /pers.kods/, valsts ienākumos ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus 4,04 *euro* (četri *euro*, 04 centi).

Noteikt sprieduma labprātīgai izpildei termiņu – 10 dienas no sprieduma spēkā stāšanās dienas.

Labprātīgas izpildes gadījumā maksājuma dokuments par ar lietas izskatīšanu saistīto izdevumu samaksu valsts ienākumos tam paredzētajos kontos iesniedzams Rīgas apgabaltiesas Civillietu kolēģijas kancelejā, lai netiktu uzsākta sprieduma piespiedu izpilde.

Ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi iemaksājami, norādot šādus rekvizītus – saņēmējs: Tiesu administrācija, nodokļu maksātāja Nr.90001672316; saņēmēja iestāde: Valsts kase; BIC kods: TRELLV22; konta Nr.LV51TREL2190458019000; maksājuma mērķī jānorāda dati lietas identificēšanai (piemēram, procesa dalībnieka personas dati, lietas nosaukums, numurs vai tml.).

Spriedumu var pārsūdzēt kasācijas kārtībā 30 (trīsdesmit) dienu laikā no pilna sprieduma sastādīšanas dienas – 2016.gada 6.aprīļa – Augstākās tiesas Civillietu departamentā, iesniedzot kasācijas sūdzību Rīgas apgabaltiesā.

Tiesneses	(paraksts)	Dz.Balta
	(paraksts)	I.Jēkabsone
	(paraksts)	D.Vilsone